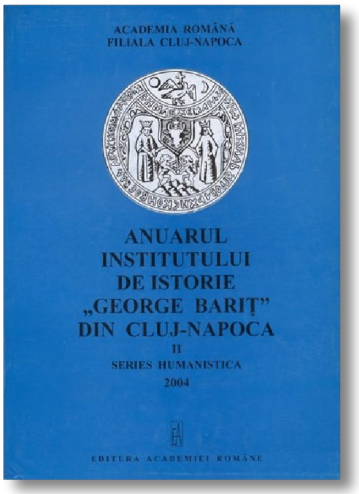

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca
Series *Humanistica*

humanistica.ro

Teorii privind relațiile intime

Zoltán Salánki

How to cite this article:
Salánki, Zoltán (2004) *Teorii privind relațiile intime*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 2, pp. 195–210. DOI: 10.5281/zenodo.22965527

© 2004: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

TEORII PRIVIND RELAȚIILE INTIME

Zoltán Salánki
Institutul de Istorie „George Barițˮ din Cluj-Napoca

1. CONSIDERAȚII PRELIMINARE

Tendința de a căuta compania semenilor caracterizează marea majoritate a oamenilor. Sociabilitatea este esențială pentru dezvoltarea unui comportament social adecvat, în timp ce singurătatea este accidentală. Nevoia de afiliere constituie un motiv de bază a conduitei umane[1]. Într-adevăr, cei mai mulți dintre noi conştientizăm importanța definitorie a relațiilor interpersonale pe care le întreținem cu semenii în viața de zi cu zi. Când suntem întrebați ce anume dă sens vieții, de obicei răspundem menționând prietenii, familia, rudele, cei pe care-i iubim, spunem că este important să ne simțim iubiți şi doriți. În consecință, ne petrecem o bună parte din timp în compania altora. Un studiu referitor la aspectul menționat (Czikszentmihaly and Larson, 1984) arată că 71% dintre adulți şi 74% dintre tineri îşi petrec orele de plimbare (timp intermediar, nealocat unei activități concrete) în compania altora[2]. Pe fondul nevoii de afiliere, se conturează relațiile intime precum prietenia, dragostea, iubirea şi sexualitatea.

Secole la rând, oamenii au încercat să dezlege misterul care învăluie relațiile intime, miturile, poeziile şi povestirile antice fiind o dovadă a preocupărilor față de acest subiect. Prietenia şi dragostea au format încă din Antichitate o temă a reflexiei filosofice, au oferit materie primă poeziei lirice şi romanelor, compozițiilor muzicale, precum şi operelor moraliştilor de totdeauna, deprinşi să despice comportamentul uman[3]. Potrivit unor considerații făcute de către filozoful H. T. Finck în 1902, „Dragostea este o țesătură de paradoxuri şi există într-o aşa de infinită varietate de forme şi umbre, încât am putea spune aproape orice despre ea, fără să ne temem că afirmațiile făcute ar fi incorecteˮ[4].

În limbajul de specialitate al ştiințelor sociale, aspectele relaționale menționate sunt surprinse sub diferite denumiri ca: relații interpersonale apropiate, relații preferențiale, atracție interpersonală, relații intime, relații de afinitate, relații

[1] L. Radu, P. Iluț, I. Matei, *Psihologie socială,* Cluj-Napoca, Edit. EXE SRL, 1994, p. 211.
[2] Apud Vander Zanden, W. James, *The social experience: an introduction to sociology,* New York, Edit. Random House, 1988, p. 183.
[3] L. Radu, P. Iluț, I. Matei, *op. cit*., p. 235.
[4] Apud Feldman, Robert S., *Social psychology. Theories, research, and applications,* New York, Edit. McGraw – Hill Book Company, 1985, p. 217.

An. Inst. de Ist. „G. Barițˮ din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. II, 2004, p. 195–210

diadice stabile. Sociologii consideră o astfel de relaţie ca fiind o interacţiune socială care durează suficient în timp, astfel încât să devenim legaţi de o altă persoană printr-un set de aşteptări relativ stabile. Dacă în limbajul cotidian prietenia, dragostea, iubirea, sexualitatea au o sferă foarte largă de semnificaţii, denumirile ştiinţifice denotă o sferă mai restrânsă de conotaţii, situându-le sub un numitor comun. În toate culturile, stabilirea şi menţinerea unor astfel de relaţii presupun din partea celor implicaţi un înalt grad de intimitate.

2. DISCURSUL MODERN PRIVIND RELAŢIILE INTIME

Până în cea de a doua jumătate a secolului al XX-lea, studiul dragostei şi al iubirii a fost considerat ca fiind neştiinţific, deoarece acestea reprezintă fenomene greu observabile într-o manieră ştiinţifică. Însă, mai recent, psihologii sociali au modificat această perspectivă, oferind o serie de teorii pentru explicarea acestora. În mod inevitabil, încercările de a constrânge taina dragostei în canoanele ştiinţei exacte nu au fost lipsite de contraargumente şi poziţii sceptice lansate chiar de către reprezentanţii ştiinţelor umaniste. Dar într-o cultură dominată de raţionalism, în care minunile, necunoscutele sunt deconstruite şi înlocuite cu adevărurile ştiinţifice, un asemenea demers pare legitim. Dată fiind importanţa relaţiilor intime în viaţa oamenilor şi influenţa acestor relaţii asupra căsătoriei, divorţialităţii şi altor evenimente din cursul vieţii, înţelegerea lor poate fi de un real folos pentru societate.

Reprezentând o sferă de larg interes pentru ştiinţele sociale, prietenia, dragostea, iubirea şi sexualitatea au constituit surse de cercetare ale psihologiei, antropologiei, sociologiei, psihologiei sociale. Însă nu totdeauna această temă a fost cercetată în mod unitar sau relaţional, unele cercetări având în vedere numai prietenia sau celelalte aspecte în mod independent, altele aplecându-se asupra asemănărilor şi deosebirilor dintre prietenie şi dragoste.

Primele abordări teoretice de descriere şi explicare a relaţiilor intime aparţin psihanalizei. Cel care a lansat discursul teoretic modern asupra sexualităţii, S. Freud, a fost unul dintre primii oameni de ştiinţă care au avut curajul să înfrunte ipocrizia privată şi publică pentru a dezgoli dimensiunile sexualităţii umane. În analiza comportamentului uman, în general, şi în cea a comportamentului sexual, în special, Freud utilizează conceptul cheie de *libido*, definit de el ca fiind o energie care constituie substratul transformării pulsiunilor sexuale în raport cu obiectul, scopul şi originea excitaţiei sexuale[5]. Părintele psihanalizei susţine că plăcerea sexuală e prezentă, prin intermediul libidou-lui, chiar din primele stadii de dezvoltare ale copilului (oral, anal, falic şi genital), iar comportamentul ulterior al acestuia se desfăşoară în funcţie de frustrarea sau satisfacerea plăcerilor sexualităţii infantile. De asemenea, el afirmă că în cercetarea comportamentului uman nu se poate face abstracţie de raporturile existente între individ şi semeni săi, pentru că

[5] J. Laplanche, J.–B. Pontalis, *Vocabularul psihanalizei,* Bucureşti, Edit. Humanitas, 1994, p. 222.

celălalt joacă în viaţa individului rolul de model, de asociat sau adversar, astfel psihologia individuală devine, în sensul larg al cuvântului, o psihologie socială. Referindu-se la teoria fundamentării sexuale a comportamentului uman, H. Marcuse afirma: „Cred că teoria lui Freud este, în esenţa sa, sociologică şi că nu este necesară o nouă orientare culturală sau sociologică pentru a dezvălui această esenţă”[6]. Discursul psihanalitic privind aspectele normative ale comportamentului intim a constituit un reper pentru cercetările antropologilor care urmăreau descrierea şi explicarea acestor comportamente modelate de alte cadre normative decât cele ale societăţii „civilizate”. Studiind aspectele comportamentale menţionate în rândul băştinaşilor din insula Trobriand (Noua Guinee), B. Malinowski a scris prima lucrare de sociologie a sexualităţii (*Sex and repression in savage society*, 1927)[7]. Cercetările antropologice au evidenţiat importanţa modelelor culturale în manifestarea relaţiilor preferenţiale, însă prin acest demers au focalizat atenţia cercetătorilor din alte domenii asupra fundamentelor biologice şi fiziologice în dezvoltarea şi manifestarea acestor relaţii. În acest sens, cercetările lui A.C. Kinsey (1948, 1953) referitoare la comportamentul sexual al populaţiei S.U.A., prin care el îşi propunea consolidarea fundamentului experimental şi a legitimităţii ştiinţifice a sexologiei medicale şi chiar a sociografiei sexualităţii, anticipau lucrările lui W. H. Masters şi V. E. Johnson de investigare a fiziologiei orgasmului (1954). Masters şi Johnson au dezvoltat ulterior sexologia contemporană bazată pe orgasmoterapiile clinice[8].

În perioada ’60–’70, o dată cu elucidarea fundamentelor fiziologice ale comportamentelor intime, discursul ştiinţific s-a deplasat în sfera sociologiei şi psihologiei sociale. Tema relaţiilor interpersonale apropiate a trecut în topul cercetărilor de psihologie socială în anii ’80–’90, când se introduc şi în manuale capitole referitoare la aceste relaţii. *Volens nolens*, pe această temă s-au întreprins atâtea cercetări şi a curs atâta cerneală încât numai enumerarea lor ar necesita un întreg volum. Cele mai cunoscute lucrări privind clasificările iubirii sunt cele ale lui Erich Fromm (*Arta de a iubi,* 1956), ale lui John Alan Lee (*Colours of love,* 1973). Ei definesc relaţiile de iubire, care implică şi relaţii sexuale, iubire erotică, respectiv iubire romantică. Alte cercetări bine cunoscute sunt cele privind proximitatea fizică, similaritatea şi complementaritatea, comportamentul de reciprocitate, efectul greu de cucerit, efectul Romeo şi Julieta, etichetarea emoţională, atribuirea eronată a excitabilităţii. Alături de acestea, problematica relaţiilor intime a fost conceptualizată ca fiind rezultanta unui proces cognitiv, al unuia de învăţare, al unuia de comparare socială, al unuia de schimb.

Cercetările privind problematica relaţiilor intime au urmat, în linii mari, trei direcţii. Una dintre acestea vizează logica şi mecanismele de formare şi funcţionare a atracţiei interpersonale. Datorită specificului acestor tipuri de relaţii (relaţii

[6] H. Marcuse, *Eros şi civilizaţie,* Bucureşti, Edit. Trei, 1996, p.23.
[7] L. Coandă, F. Curta, *Mic dicţionar de sociologie,* Bucureşti, Edit. All, 1993, p. 157.
[8] Apud A. Béjin, *Amurgul psihanaliştilor şi zorile sexologilor*, în *Sexualităţi occidentale*, P. Ariès, A. Béjin (coord.), Bucureşti, Edit. Antet, 1998, p. 222.

preferențiale), care implică considerente axiologice, atitudinale şi comportamentale, problematica în cauză a captat cu deosebire atenția psihologilor şi a psihologilor sociali. În acest tip de abordare au fost utilizate cu precădere scalele de atitudini şi metoda anchetei sociometrice elaborată de L. Moreno pentru determinarea relațiilor socio-afective sau preferențiale în grup[9]. Limitele acestor tehnici constau în faptul că nu oferă lămuriri în privința determinărilor sociale ale acestor tipuri de relații.

O altă orientare se referă la cercetarea relațiilor intime în raport cu relațiile diadice stabile, alegerea partenerului conjugal, căsătoria şi rolul familiei în societate. Acest tip de abordare are în vedere faptul că funcțiile familiei s-au deplasat de la cele instrumental-economice la cele expresiv-emoționale (confort psihic, dragoste, afecțiune). Importanța compatibilității emoționale în alegerea partenerului conjugal a fost teoretizată de W. Goode (1959) şi prin conceptul de sindromul dragostei romantice, conform căruia aproape totul în comportament este colorat de haloul afectiv al marii pasiuni[10].

O altă direcție o constituie cea a modelelor descriptive ale practicilor comportamentale de relaționare intimă. În acest sens, cercetătorii au descris practicile comportamentale, specifice diferitelor grupuri, categorii sociale, mergând până la nivel de națiune, şi compararea acestora. Acestea sunt cercetările extensive, cu date colectate prin anchetă pe bază de chestionar sau interviu. Cele mai cunoscute cercetări de acest tip sunt cele întreprinse de A. C. Kinsey în 1948 şi 1953. Urmărind comportamentul sexual al populației S.U.A., el a evidențiat faptul că media comportamentală a unei categorii sociale se depărtează mult de media comportamentală a altei categorii sociale. În aceeaşi ordine de idei, W. F. White, în *A slum sex code*, certifică datele obținute de Kinsey şi le extrapolează asupra comportamentelor de a face curte şi a relațiilor de dragoste[11].

3. ORIENTĂRI TEORETICE ŞI EMPIRICE ÎN ABORDAREA RELAȚIILOR INTIME

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, discursul privind relațiile intime a suferit o ruptură, afirmându-se două direcții distincte: cea a relațiilor sexuale şi cea a atracției interpersonale. Aceasta s-a datorat în mare măsură dezvoltării sexologiei clinice, preocupată de aspectele psiho-fiziologice (în speță disfuncții) ale sexualității umane, dar şi revoluției sexuale din anii ’60–’70, popularizată prin sloganuri de genul *make love, not war*, care s-a manifestat printr-un liberalism sexual exagerat. Dacă sexologia a devenit apanajul sferei medicale, atracția interpersonală, dragostea, prietenia, iubirea şi raportul acestora cu sexualitatea umană au constituit un teren fertil pentru cercetătorii din domeniul social, cu deosebire pentru psihologii sociali. În mod inevitabil, şi în această sferă s-a făcut

[9] Apud L. Radu, P. Iluț, I. Matei, *op. cit.*, p. 214.
[10] Apud P. Iluț, *Familia. Cunoaştere şi asistență,* Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 1995, p. 79.
[11] Apud *A sexuális élet szociologiája*, Kemény István (coord.), Budapest, Edit. Park, 1984, passim.

apel la descoperirile privind fundamentele şi mecanismele bio-fiziologice ale comportamentului uman, însă accentul a rămas pe structura şi dinamica proceselor de interacțiune umană.

3.1. CONCEPTUALIZĂRI ŞI TIPOLOGII CLASICE ALE IUBIRII

Cercetarea ştiințifică a relațiilor intime a pornit de la o tipologie existentă în scrierile literare şi filosofice. Însă majoritatea oarecum naivă a acestor clasificări, rod al observației curente şi al simțului comun, au rădăcini în marile curente culturale şi conțin un sâmbure de adevăr relevat de cercetările contemporane[12].

Iubirea dulce-amară. Adesea iubirea a fost caracterizată ca fiind un sentiment ambivalent, plăcut atunci când persoana iubită este alături şi chinuitor când distanța îi separă pe parteneri. Această viziune se referă la calitățile pozitive şi negative ale iubirii. În cercetarea contemporană, această idee se regăseşte în tema iubirii pasionale şi a proximității fizice.

Zeul/zeița iubirii (iubirea, dragostea ca entitate supranaturală). Conform acestei conceptualizări, iubirea a fost considerată ca fiind o forță exterioară, mai presus de natura umană, aparținând unei zeități care îşi alege victimele după bunul plac dintre muritorii de rând. Iubiții sunt manipulați de către aceste forțe, fără a avea controlul afectiv sau rațional asupra situației în care se află. Este cazul Afroditei sau al lui Cupidon, care chiar şi în zilele noastre sunt prezenți şi direcționează implacabilul joc al iubirii, mai ales în conştiința populară. În teoria contemporană, această ipostază este explicată prin atribuirea eronată a excitabilității (*missatribution of arousal*).

Iubirea ca uniune a două părți incomplete. În această viziune, iubiții au fost considerați două jumătăți incomplete, care pot atinge fericirea numai prin unire, prin absorbția lor reciprocă, constituind astfel un întreg armonios, capabil de a-şi controla propriul destin. Această perspectivă a completării unei persoane de către alta o regăsim în teoriile privind similaritatea şi complementaritatea, precum şi în cele ale ataşamentului.

Curtarea şi iubirea romantică. În această perspectivă, iubirea presupune următoarele atitudini: iubirea romantică este un scop în sine, pentru împlinirea căruia trebuie depuse eforturi de către ambii parteneri; iubirea înnobilează partenerii; iubirea este rezultatul unei interacțiuni, care implică rațiuni de ordin etic şi estetic, deci nu numai un impuls libidinal; iubirea implică curtarea, dar nu în mod necesar şi căsătoria; iubirea este o relație intensă şi pasională, prin care se realizează o puternică uniune între bărbat şi femeie. Aceste repere influențează încă în mare măsură concepția oamenilor despre iubirea ideală, cu toate că nu redau imaginea fidelă a prototipului contemporan al iubirii romantice. Această

[12] Pentru întocmirea clasificării au fost consultate următoarele surse bibliografice: A. Codoban, *Amurgul iubirii. De la iubirea pasiune la comunicarea corporală,* Edit. Ideea Design & Print, 2004, passim; E. Fromm, *Arta de a iubi,* Edit. Anima, 1995, passim; *Love Conceptions: Historical Background*, „The Psychology of Love", http://psychology.about.com/library /weekly/aa020500a.htm.

conceptualizare, în care este accentuată latura afectivă şi nu cea raţională, a fost explicată prin trecerea relaţiilor familiale de la funcţiile instrumental-economice la cele expresiv-emoţionale.

Iubirea de Dumnezeu (iubirea religioasă). Creştinismul şi multe alte religii pretind a fi fundamentate pe conceptul iubirii. Cu toate că există mai multe aspecte ale iubirii religioase, precum eros (iubirea erotică), philia (iubirea frăţească), nomos (iubirea de adevăr şi dreptate), agape (iubirea necondiţionată), accentul este pus pe împlinirea prin şi pentru divinitate. Dintr-o perspectivă contemporană, acest tip de iubire are scopul de a limita rolul sexualităţii în cadrul relaţiilor interpersonale apropiate.

Iubirea ca obiect de schimb. O dată cu răspândirea teoriei schimbului în ştiinţele sociale, relaţiile intime au fost clasificate şi descrise din această perspectivă. Astfel, Erich Fromm analizează legătura dintre o anumită trăsătură caracteristică a culturii contemporane, şi anume regulile schimbului care guvernează piaţa produselor, a muncii, şi relaţiile de prietenie şi dragoste. El susţine că întreaga noastră cultură se bazează pe pofta de a cumpăra, pe ideea unui schimb reciproc avantajos. Fericirea omului modern constă în a căuta cu înfrigurare prin vitrinele magazinelor şi a cumpăra tot ceea ce poate fi cumpărat, cu plată integrală sau în rate. Oamenii sunt priviţi în acelaşi fel. O fată atrăgătoare, respectiv un bărbat atrăgător este ceea ce se caută, atrăgător însemnînd de regulă un pachet de calităţi plăcute, general apreciate, care au căutare pe piaţa de personalităţi. Ce anume face ca o persoană să fie atrăgătoare depinde de moda zilei, atât pe plan fizic, cât şi pe plan spiritual. Două persoane se îndrăgostesc una de cealaltă când simt că au găsit cel mai bun obiect oferit pe piaţă, având în vedere limitele propriei lor valori de schimb. Pentru E. Fromm, criteriul de clasificare a iubirii îl constituie natura obiectului iubit, în baza căruia se poate diferenţia: iubirea frăţească, înţeleasă ca răspundere, grijă, respect şi interes pentru oricare fiinţă umană, precum şi dorinţa de a-i promova viaţa; iubirea maternă, ca o susţinere necondiţionată a vieţii copilului şi o satisfacere necondiţionată a nevoilor sale; iubirea erotică, ca sete de fuziune completă, de uniune cu altă persoană şi care presupune şi relaţii sexuale; iubirea de sine, ca afirmare a propriei vieţi, a propriei fericiri, dezvoltări şi libertăţi; şi iubirea de Dumnezeu, înţeleasă ca unitate cu natura şi ca o conştientizare a originii şi a unor valori supreme pentru om.

În majoritatea conceptualizărilor clasice ale iubirii apare antagonismul dintre iubirea ca aspiraţie spirituală şi iubirea pasională, erotică, accentul fiind pus pe unul sau altul dintre aceste aspecte, în funcţie de orientările culturale ale epocii în care au apărut. În zilele noastre, această problemă este departe de a fi soluţionată pe deplin.

Chiar dacă cercetarea ştiinţifică a evidenţiat câteva aspecte concrete privind iubirea, idealizarea este încă o parte importantă a concepţiei populare despre iubire. Acest fapt a fost relevat de cercetările întreprinse de către lingvistul Z. Kovecses,

focalizate pe concepţiile oamenilor despre iubire[13]. Autorul a inventariat şi analizat trei sute de expresii verbale, din limba engleză, referitoare la iubire, clasificându-le în câteva teme majore. Astfel, tema „iubirea ca hrană" (*love is a nutrient*) este exemplificată prin expresii de genul „era însetată de afecţiune" (*she was starved for affection*) sau „înflorea, prospera în dragoste" (*he thrives on love*). Pe baza acestor expresii, care reflectă concepţia oamenilor despre iubire, autorul a definit două modele de iubire, unul ideal şi unul tipic. Modelul ideal prezintă iubirea ca unitate a două părţi complementare, însoţită de atitudini şi reacţii comportamentale caracterizate de accentuarea laturii afective şi lipsa controlului. Modelul tipic reflectă expectanţele sociale faţă de indivizii implicaţi într-o relaţie. Dacă în situaţia ideală indivizii tind să se lase pradă iubirii, savurând haloul afectiv şi cursul necontrolabil al evenimentelor, în situaţia tipică expectanţele sociale impun partenerilor un comportament social acceptabil, responsabil. Modelul tipic diferă de cel ideal în următoarele privinţe: iubirea este percepută ca având o structură temporală şi nu ca o stare statică; căutarea activă a împlinirii ia locul aşteptării pasive; iubirea se împlineşte prin căsătorie; ideea că pasiunea de început se transformă în ataşament şi afecţiune ia locul ideii că dragostea pasională durează o veşnicie; se acceptă posibilitatea iubirii neîmpărtăşite şi posibilitatea de a nu găsi armonia perfectă. În urma cercetărilor efectuate, autorul sugerează că aceste modele bazate pe expresii verbale pot influenţa felul în care oamenii percep şi interpretează propriile lor experienţe intime.

3.2. TIPOLOGII ŞI CONCEPTUALIZĂRI CONTEMPORANE ALE IUBIRII

În abordarea ştiinţifică a relaţiilor intime, cercetările privind concepţiile oamenilor despre iubire nu constituie o categorie aparte din punct de vedere al apelului la simţul comun. Analiza documentelor în care sunt generalizate experienţe individuale a constituit un reper pentru decantarea informaţiilor şi elaborarea unor strategii de cercetare a iubirii „în sine". Pentru început, psihologii au fost cei care au oferit un fundament empiric referitor la unele aspecte ale iubirii, însă în anii '70 atracţia interpersonală a devenit temă de referinţă a psihologiei sociale. Noua abordare ştiinţifică nu s-a soldat cu o definire unilaterală, cu o imagine explicativă globală a iubirii, ci mai degrabă cu clarificări privind aspecte ale relaţiilor în cauză. Aşadar, numărul clasificărilor şi conceptualizărilor fundamentate empiric este aproape direct proporţional cu numărul de cercetări întreprinse şi nunărul cercetătorilor care s-au aplecat asupra acestei teme, fiecare autor propunând propria-i tipologie a iubirii. Urmărind conţinutul celor mai importante cercetări efectuate şi o situare cronologică a acestora, se poate observa un prim set de conceptualizări care au generat clasificări, tipologii şi un al doilea set de conceptualizări privind procesualitatea relaţiilor intime.

[13] Apud *Love vs. Folk Views of Love*, „The Psychology of Love", http://psychology.about.com /library/weekly/aa020500a.htm.

3.2.1. Tipologii ale iubirii[14]

În acest tip de abordare, majoritatea modelelor descriptive ale iubirii conțin 2-3 elemente care servesc drept criterii de inventariere a tipurilor de iubire.

Simpatie şi iubire. În lucrarea *Liking and Loving: An invitation to social psychology*, 1973, Z. Rubin propune un model al iubirii având la bază trei componente, şi anume: ataşamentul, grija față de partener(ă) şi intimitatea. Ataşamentul, în sensul satisfacerii nevoii de afiliere, se referă la nevoia de a fi alături de celălalt, nevoia contactului fizic, nevoia de aprobare. Grija față de partener(ă) este exprimată prin propensiunea de sacrificare a propriei persoane pentru siguranța şi bunăstarea celuilalt, expresie a iubirii altruiste. Intimitatea este legătura dintre cele două persoane, manifestată prin familiaritate, confidențialitate, sentiment de exclusivitate şi absorbție a celuilalt. De asemenea, iubirea este circumscrisă şi prin raportare la simpatie. Autorul arată că între simpatie şi iubire există similarități, ambele reprezentând un set de gânduri, sentimente şi predispoziții comportamentale, dar şi diferențe, atât cantitative, sesizabile mai ales în intensitatea evaluării celeilalte persoane, intensitatea expresiei emoționale, cât şi calitative, referitoare la exclusivitate şi manifestarea dorinței sexuale.

Cercul nuanțelor iubirii. O altă tipologie larg utilizată în psihologia socială, care descrie iubirea prin analogie cu spectrul culorilor şi percepția acestora, este cea elaborată de către J. A. Lee şi publicată în acelaşi an, 1973, sub titlul *The color of love. An exploration of the ways of loving*. Prin modelul circular al nuanțelor iubirii, autorul lansează ideea că, în consonanță cu reverberațiile afective ale celor 6 culori (primare şi secundare), există 3 tipuri fundamentale de iubire: eros – iubirea pasională, erotică a unei persoane idealizate, ludus – iubirea ca joc şi storge – iubirea camaraderească. Combinația dintre aceste tipuri, luate două câte două, oferă tipurile secundare: mania – iubirea obsesivă, pragma – iubirea pragmatică şi agape – iubirea altruistă. În funcție de predominanța unuia sau altuia dintre tipuri, pot fi identificate o mare varietate de subtipuri. În urma cercetărilor întreprinse, autorul arată că aceste tipuri de iubire sunt inegal distribuite în raport cu sexul şi vârsta.

Iubirea camaraderească şi iubirea pasională. Cercetătorii E. Hatfield şi G. W. Walster (*A new look at love*, 1978) consideră că există două tipuri fundamentale de iubire, cea pasională şi cea camaraderească. În viziunea autorilor, iubirea pasională reflectă dorința intensă de uniune dintre parteneri, însoțită de o stare de intensă excitare fiziologică (*arousal*), nu neapărat de natură sexuală. Spre deosebire de acest tip de iubire, în care haloul afectiv colorează percepția dintre parteneri, iubirea camaraderească se manifestă prin ataşamentul, afecțiunea, grija,

[14] Pentru întocmirea acestor tipologii au fost consultate următoarele surse bibliografice: Robert S. Feldman, *Social psychology. Theories, research, and applications*, Edit. McGraw–Hill Book Company, 1985, p. 216–221; *Dicționar de sociologie*, C. Zamfir, L. Vlăsceanu (coord.), Bucureşti, Edit. Babel, 1993, p. 540–546; L. Radu, P. Iluț, L. Matei, *op. cit*., p. 235–239; *Some theories of Love*, „Types of Love", http://dataguru.org/love/fehrtyp.asp; *Psychological Theories about Types of Love*, „The Psychology of Love", http://psychology.about.com/library/weekly /aa020500a.htm.

angajamentul şi responsabilitatea faţă de persoanele familiare din mediul primar şi secundar de socializare, părinţi, fraţi şi surori, prieteni apropiaţi, de care existenţa noastră este strâns legată. În timp ce iubirea pasională are un puternic fundament bio-fiziologic, fiind o stare emoţională ambivalentă, iubirea camaraderească apare numai între partenerii capabili de reîntărirea pozitivă şi reciprocă a comportamentelor tipice, suport afectiv, împărtăşirea gândurilor, confidenţelor, încredere şi respect reciproc. Autorii susţin faptul că. deşi majoritatea oamenilor tind să îmbine plăcerea iubirii pasionale cu siguranţa oferită de iubirea camaraderească, această opţiune ar fi imposibilă.

Modelul triadic al iubirii. Conform teoriei lui R. J. Sternberg, prezentată în lucrarea *A triangular theory of love*, 1986, iubirea presupune trei componente principale: intimitate, pasiune şi angajament. Intimitatea implică apropierea dintre parteneri prin împărtăşirea emoţiilor, apariţia confidenţelor. Pasiunea reflectă interesul erotic şi împlinirea sexuală, angajamentul reflectând luarea deciziei de a rămâne alături de partener(ă) într-o relaţie statornică şi exclusivă. Cea mai completă formă de iubire, denumită de către autor iubire împlinită (*consummate love*), este rezultatul echilibrului dintre aceste componente. Pentru menţinerea unei relaţii de lungă durată, partenerii trebuie să aibă în vedere faptul că aceste componente pot varia ca intensitate: după o periodă de stabilitate a relaţiei, pasiunea scade iar intimitatea dintre parteneri creşte în intensitate, şi că acestea trebuie să se sincronizeze în timp: dacă unul dintre parteneri resimte nevoia exprimării pasionale, celalalt partener trebuie să fie în rezonanţă cu această nevoie. În opinia autorului, aceste condiţii sunt greu de satisfăcut, iubirea împlinită fiind rar întâlnită deoarece, de regulă, partenerii pun accentul pe una sau două din aceste componente.

3.2.2. Conceptualizări privind dinamica iubirii

În abordările privind dinamica acestor relaţii se regăsesc câteva modele explicative, într-o viziune procesuală a iubirii, fiind mai puţin accentuate clasificările tipurilor de relaţionare interpersonală.

Modelul etichetării emoţiilor. Pornind de la teoria etichetării contextuale a emoţiilor şi de la cea a nevoii de afiliere, autorii E. Berscheid şi E. Walster (*Psysical attractiveness*, 1974) au elaborat o teorie conform căreia oamenii percep şi experimentează iubirea romantică atunci când următoarele două aspecte au loc simultan:

– intensă excitare fiziologică (*physiological arousal*);
– indici situaţionali, contextuali care arată că „iubire" este eticheta potrivită pentru emoţiile percepute.

Când această stare fiziologică (care poate fi cauzată de excitare sexuală, nervozitate, frică, furie) este etichetată cu expresii de genul „m-am îndrăgostit" sau „este aşa de frumoasă", „este cel potrivit pentru mine", experienţa poate fi etichetată ca iubire romantică[15].

[15] Apud Robert S. Feldman, *Social psychology. Theories, research, and applications*, Edit. McGraw–Hill Book Company, 1985, p. 220.

Utilizând teoriile cognitiv-fiziologice asupra emoţiilor, în studiul *What is this thing called love*, 1982, autorii E. Hatfield şi W. Walster schiţează un model al îndrăgostirii cu trei etape[16]. Prima etapă este cea cognitivă, prin care individul îşi formează o reprezentare despre iubire, generalizând exemplele din propria experienţă, din filme sau lecturi. A doua etapă o reprezintă întâlnirea cu „obiectul" iubirii şi implică factori situaţionali (proximitate fizică, frecvenţa expunerii) şi factori legaţi de personalitatea celuilalt. A treia etapă este procesul emoţional care suprapune eticheta „dragoste" asupra modificărilor fiziologice şi manifestărilor comportamentale tipice. Stările emoţionale odată structurate, se proiectează asupra persoanei alese.

Modelul stilurilor de ataşament. Nevoia de afiliere se formează, în parte, în frageda copilărie, când suntem dependenţi de cei care ne hrănesc şi îngrijesc. Un motiv al afilierii, de căutare a companiei altor semeni îl constituie evitarea singurătăţii. Lectura, televiziunea sau alte activităţi ne pot umple timpul disponibil, dar nu pot înlocui niciodată stimularea prin interacţiunea socială. Un alt motiv al afilierii este sentimentul reconfortant pe care îl oferă simpla prezenţă a altora. Frica şi anxietatea sunt adesea reduse prin contactul cu alte persoane, cu toate că psihologii sociali au întregit butada *Misery loves company*[17], prin afirmaţia *Misery doesn't love just any company, it loves only miserable company*[18]. Un alt motiv al nevoi de afiliere este evidenţiat în cazul situaţiilor de incertitudine. Prin compararea atitudinilor şi credinţelor noastre cu cele ale altor semeni, putem determina oportunitatea şi corectitudinea propriilor comportamente şi acţiuni. În opinia psihologului L. Festinger, cu cât o opinie este mai nesigură şi neverificabilă, cu atât mai mare este nevoia de evaluare şi suport social[19].

Legătura emoţională dintre nou născut şi mamă este evidentă şi direct observabilă. În sensul de comportament manifest, afilierea reprezintă ataşamentul individului faţă de anumite persoane sau obiecte. Noţiunea de ataşament ca sistem comportamental, având la bază unele comportamente programate genetic, iar altele învăţate, a fost introdusă în 1969 de către psihologul J. Bowlby[20]. Scopul unui astfel de sistem comportamental este de a menţine proximitatea fizică dintre copil şi mamă şi de a proteja copilul în primii ani de viaţă.

Studiind comportamentul copiilor în prezenţa mamelor revenite după o scurtă perioadă de separare (Ainsworth şi colegii, 1982), au fost identificate trei stiluri de ataşament[21]. Unul de siguranţă (*secure*), caz în care copiii apelează în continuare la grija maternă ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, unul anxios/ambivalent

[16] Apud L. Radu, P. Iluţ, L. Matei, *op. cit*., p. 237.

[17] Suferinţei îi place compania.

[18] Suferinţei nu-i place orice companie, îi place numai compania suferindă.

[19] Apud Vander Zanden, W. James, *The social experience: an introduction to sociology*, New York, Edit. Random House, 1988, p. 183.

[20] Apud *Psychological theories about the dynamics of love. Attachment theory*, „The Psychology of Love", http://psychology.about.com/library/weekly/aa020500a.htm.

[21] *Ibidem*.

(*anxious*/*ambivalent*), caz în care copiii apelează în continuare la grija maternă, dar manifestă furie şi respingere, şi un stil de evitare (*avoidant*), caz în care copiii evită interacțiunea cu mamele lor. Cercetătorii care au studiat acest sistem comportamental susțin că aceste experiențe de relaționare copil-părinte au o asemenea reverberație în viața copiilor, încât vor ghida aşteptările şi comportamentul acestora pe tot parcursul vieții.

În opinia autorilor P. R. Shaver şi C. Hazan (*Attachment. Perspectives on close relationships*, 1994), iubirea poate fi considerată o continuare a procesului de afiliere, a comportamentului de ataşament[22]. Cercetările empirice efectuate de aceştia au validat ipoteza determinării stilurilor de ataşament în iubire de către caracteristicile relației copil-părinte. De asemenea, rezultatele cercetării au relevat faptul că proporția celor trei stiluri de ataşament este aproximativ aceeaşi în copilărie şi la maturitate, 55% de siguranță, 25% anxios/ambivalent şi 20% de evitare, iar diferențele dintre stilurile de ataşament ale maturilor, manifestate în relaționarea intimă, sunt depende şi de următorii factori:

– cele mai semnificative experiențe de dragoste;
– percepția sinelui şi aprecierea relațiilor cu alți semeni;
– istoria afilierii personale;
– vulnerabilitatea în fața singurătății;
– sentimente, atitudini față de muncă şi față de colegii de muncă.

În baza datelor acumulate, iubirea a fost conceptualizată ca fiind rezultatul interacțiunii a trei sisteme comportamentale: ataşamentul, grija față de partener şi relaționarea sexuală. Autorii susțin că dezvoltarea optimă a acestor sisteme comportamentale poate fi perturbată de experiențele inadecvate de învățare socială, aceasta generînd apariția diferitelor subtipuri de iubire şi a diferitelor niveluri de dezvoltare ale experiențelor de relaționare intimă.

4. FUNDAMENTE PSIHO-SOCIALE

Între diferitele tipologii propuse în urma cercetărilor empirice, există anumite suprapuneri deoarece stabilirea şi mentinerea relațiilor intime, la modul concret, sunt dependente de contexte, evaluări interpersonale şi mecanisme psiho-sociale de interacțiune umană. Factorii principali care influențează relațiile intime sunt homogamia, proximitatea fizică, similaritatea/complementaritatea, reciprocitatea şi atractivitatea fizică. Evidențierea empirică a acestor factori a fost ghidată de orientări teoretice majore (teoria învățării, teoria schimbului economic), care au generat o serie de modele explicative, precum cel al învățării, al nivelului comparativ, al echității[23].

[22] *Ibidem*.
[23] Robert S. Feldman, *Social psychology. Theories, research, and applications*, Edit. McGraw–Hill Book Company, 1985, p. 201.

Abordarea prin prisma teoriei învăţării se bazează pe analogia dintre atracţia interpersonală şi învăţarea diferitelor comportamente prin mecanismul recompensă-pedeapsă. Din această perspectivă, recompensa este asociată cu plăcerea, ajutorul, trăirile afective pozitive. Această asociere se explică prin faptul că, pe parcursul procesului de învăţare condiţionată, cealaltă persoană este asociată cu situaţia recompensatorie sau de pedeapsă şi astfel se transferă asupra persoanelor care recompensează sau pedepsesc sentimentele, trăirile afective generate de situaţia interacţiunii.

Modelul nivelului comparativ stipulează că atracţia faţă de alţii se realizează pe baza unei comparaţii cu un fundament ipotetic. Acest fundament, denumit „nivel comparativ", reprezintă un rezumat al trecutului experimentat de către o persoană. Dacă beneficiile, recompensele percepute în urma implicării într-o relaţie depăşesc „nivelul comparativ", atunci persoana implicată va fi satisfăcută. Dar menţinerea relaţiei depinde de alternativele existente. O persoană poate menţine o relaţie care nu îi oferă suficientă satisfacţie atât timp cât nu există o alternativă mai bună, dar în momentul în care se prefigurează o altă relaţie mai promiţătoare sau o alternativă mai satisfăcătoare, persoana în cauză va pune capăt relaţiei nesatisfăcătoare. Acest model tratează atracţia interpersonală prin prisma unui schimb economic în care partenerii au în vedere costurile şi beneficiile în menţinerea relaţiei.

Modelul echităţii propune clarificări suplimentare faţă de cel anterior, deoarece pentru stabilirea şi menţinerea relaţiei sunt luate în calcul nu numai propriile experienţe, ci şi cele ale partenerului. Deci e vorba de stabilirea unui echilibru între costurile/beneficiile unui partener şi costurile/beneficiile celuilalt.

4.1. FACTORI SITUAŢIONALI

Homogamia. Un factor important, care determină selecţia unui partener şi, în consecinţă, stabilirea unei relaţii interpersonale apropiate, îl reprezintă homogamia. Oamenii cu vârstă, rasă, etnie, status socio-profesional similare tind să se asocieze între ei cu o probabilitate mai mare decât cea aleatoare. Deşi alegerea partenerului se bazează pe sentimentul iubirii, cercetările au relevat că la scară statistică opţiunile sunt puternic determinate de factorii enumeraţi. Aceasta nu contrazice raţionamentele de ordin afectiv ale selecţiei, ci le întregeşte, arătând că aceste opţiuni se fac într-un cadru bine determinat. Homogamia operează mai ales la nivelul caracteristicilor sociale, unde este mai evidentă decât în cazul factorilor psihologici cum ar fi personalitatea sau temperamentul.

Proximitatea fizico-geografică. Influenţa proximităţii asupra atracţiei interpersonale poate fi uşor intuită dacă ţinem cont de oamenii cu care interacţionăm. De regulă, ei locuiesc în acelaşi cartier, frecventează aceleaşi şcoli, acelaşi loc de muncă, cu ei împărţim aceleaşi locuri de petrecere a timpului liber. În acest sens, cea mai relevantă dovadă a furnizat-o cercetarea întreprinsă de către L. Festinger, S. Schachter şi K. W. Back, în 1950, care a demonstrat asocierea dintre proximitatea fizică şi alegerea prietenilor[24]. Deşi proximitatea fizică nu conduce

[24] *Ibidem*, p.202.

invariabil la atracție, ea constituie un precursor al atracției interpersonale. O explicație a acestui fenomen o oferă recompensele sociale, obținute la un cost redus, de la cei ce se află în imediata apropiere.

Frecvența expunerii constituie un alt aspect al raportului dintre proximitatea fizico-geografică şi atracția interpersonală. Cercetările efectuate pe această temă au evidențiat faptul că frecvența crescută a contactului cu anumite obiecte sau persoane determină familiarizarea cu acestea şi, în consecință, aprecierea mai pozitivă a acestora, spre deosebire de alte obiecte sau persoane care nu ne sunt familiare. O veche zicală spune că obiceiul este a doua natură a omului, deci ne plac lucrurile sau persoanele cu care ne-am obişnuit.

4.2. FACTORI PSIHOSOCIALI

Nevoia de afiliere. Interacțiunea cu semenii este esențială pentru om. Cazurile copiilor ferali au evidențiat handicapurile acestora în dezvoltarea armonioasă a personalității şi imposibilitatea deprinderii unui comportament social adecvat. Nevoia de afiliere constituie fundamentul socializării şi implică următoarele aspecte ale relaționării umane: pe de o parte reducerea fricii şi a izolării, iar pe de altă parte ajustarea comportamentului prin intermediul proceselor de autoevaluare. În urma cercetărilor efectuate, în 1959, S. Schachter a arătat faptul că în situații provocatoare de frică (anticiparea unui pericol iminent de natură fizică) prezența altor persoane are un efect direct de reducere a fricii[25]. El a evidențiat şi situațiile de excepție de la această regulă, precum situații provocatoare de anxietate (anticiparea unei neplăceri de natură psihică) şi de emotivitate negativă, frică foarte puternică, care nu conduc la căutarea contactului interpersonal, dar a subliniat că, în general, un nivel scăzut sau unul moderat al stării de frică determină oamenii să caute prezența semenilor aflați în aceeaşi situație. De asemenea, contactul interpersonal furnizează informațiile anticipative privind_expectanțele pe care le formulăm față de o situație dată şi reperele comportamentale privind reacțiile oportune într-o situație ambiguă. Un factor mediator al comportamentului de afiliere îl reprezintă şi ordinea naşterii în familie (poziția în familie în raport cu frații şi surorile). Primul născut are o tendință mai mare de afiliere decât ceilalți frați sau surori. Acest fapt se explică prin diferențele de socializare, părinții fiind de regulă mai atenți şi mai grijulii cu primul lor copil. Necesitatea contactelor interpersonale a fost susținută de către L. Festinger (1954), în teoria nevoii de comparare socială, conform căreia, în situațiile ambigue, oamenii sunt dependenți de informațiile furnizate de către semeni privind lumea înconjurătoare şi utilizează opiniile şi părerile altora pentru a-şi evalua propriul comportament, propriile abilități şi opinii[26]. Un aspect important relevat de cercetările întreprinse pe această temă se referă la selectarea persoanelor cu care ne comparăm şi la contextul comparării sociale. De regulă, oamenii tind să aleagă ca reper de comparație

[25] *Ibidem*, p. 197.
[26] *Ibidem*, p. 200.

persoane similare în opinii şi abilităţi, însă în situaţii de competiţie ei tind să aleagă persoane cu statut inferior, pentru a avea câştig de cauză din competiţia respectivă şi pentru a facilita o autoevaluare pozitivă.

Similaritatea şi complementaritatea. Adesea, oamenii manifestă simpatii şi se simt atraşi faţă de persoanele care le seamănă. Pe fondul proximităţii spaţio-geografice, un factor de explicare a atracţiei dintre două persoane îl constituie similaritatea, manifestată la nivelul atitudinal, valoric şi asemănarea trăsăturilor de personalitate. Cercetările întreprinse pe această temă au relevat nivelul atitudinal ca fiind cel mai semnificativ, similaritatea atitudinală fiind, aşadar, o cauză a atracţiei interpersonale. Această relaţie se bazează pe proporţia acordului atitudinal între parteneri şi nu pe numărul absolut al acordurilor[27]. De exemplu, acordul asupra a trei atitudini din totalul de cinci exprimate într-un cuplu este mai semnificativ decât acordul asupra patru atitudini din totalul de opt exprimate. Deşi este mai puţin relevantă, similaritatea valorică sporeşte posibilitatea stabilirii şi menţinerii unor relaţii pozitive. Asemănarea în opinii, atitudini, valori constituie sursa convergenţei interpersonale, în timp ce divergenţa atitudinal-valorică îi separă pe indivizi. O altă sferă care susţine legătura dintre atracţia interpersonală şi similaritate este aceea a trăsăturilor de personalitate. Asemănarea în ceea ce priveşte caracterul, aptitudinile îi apropie pe oameni. Cu toate că această dependenţă este în general pozitivă, ea nu este la fel de evidentă ca în cazul similarităţii atitudinal-valorice. Acest fapt a determinat luarea în calcul a ipotezei complementarităţii nevoilor (R. F. Winch, 1958), conform căreia o relaţie satisfăcătoare se stabileşte între parteneri care au trăsături de personalitate diferite dar complementare, care prin unire oferă senzaţia de întreg armonios[28]. Deoarece rezultatele cercetărilor nu au validat această presupunere, revizuindu-şi ideile, Winch a propus, în 1967, o combinaţie între complementaritatea nevoilor şi relaţiile de rol. El arată că atunci când relaţiile bazate pe complementaritate se înscriu în prescripţiile sociale de rol, ele au mari şanse de supravieţuire şi stabilitate[29].

Reciprocitatea. De obicei, oamenii simt atracţie, simpatie faţă de persoane despre care ştiu că le împărtăşesc sentimentele. Dar şi viceversa este adevărată: când oamenilor le place o anumită persoană, aceştia sunt înclinaţi să creadă că respectiva persoană îi simpatizează. Principiul psihologic care acţionează în aceste cazuri este cel al întăririi comportamentale, prin aceasta înţelegându-se confirmarea sau recompensarea unui anumit comportament. Acest fenomen, al reciprocităţii atracţiei, şi-a găsit expresia în teoria câştigului şi pierderii (E. Aronson), care înfăţişează relaţiile interpersonale apropiate prin analogie cu tranzacţiile economice[30]. Analizată din această perspectivă, atracţia împărtăşită, confirmată acţionează ca un factor de potenţare a relaţiei, în timp ce indiferenţa, refuzul acţionează în sens contrar.

---

[27] *Ibidem*, p. 207.

[28] Apud Vander Zanden, W. James, *The social experience: an introduction to sociology,* New York, Edit. Random House, 1988, p. 347.

[29] Apud P. Iluţ, *Familia. Cunoaştere şi asistenţă,* Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 1995, p. 93.

[30] Apud L. Radu, P. Iluţ, L. Matei, *op. cit*., p. 232.

Când într-un cuplu sunt împărtăşite interese, aspiraţii, atitudini şi chiar frustrări similare, relaţia devine mai stabilă, partenerii luând în calcul aşteptările maritale referitoare la copii şi la roluri în familie.

4.3. MECANISME PSIHOSOCIALE

Atractivitatea fizică. Cu toate că factorii enumeraţi au un rol hotărâtor în stabilirea şi menţinerea unor relaţii intime, în captarea iniţială a atenţiei unui posibil partener, rolul cel mai important îi revine atractivităţii fizice. Cercetările au evidenţiat câteva repere generale de apreciere a frumuseţii, precum faţa ovală şi ochii mari în cazul femeilor, bărbia proeminentă şi bine conturată în cazul bărbaţilor şi simetria trăsăturilor feţei în cazul ambelor sexe. Oamenii împărtăşesc, de regulă, standarde similare pentru evaluarea atractivităţii fizice şi preferă compania şi prietenia celor frumoşi, în defavoarea celor mai puţin atrăgători. De asemenea, oamenii asociază atractivitatea fizică cu şansa de a găsi slujbe mai bune, de a se căsători mai bine, de a fi mai fericiţi în viaţă[31]. Aceste clişee sunt atât de înrădăcinate în conştiinţa oamenilor, încât majoritatea acţionează ca şi cum frumuseţea ar fi un bun indicator al corectitudinii, moralităţii şi a unei personalităţi plăcute a unui individ. Parafrazând o butadă cunoscută, oamenii cred că ceea ce e frumos e şi bun. Totuşi, există un sâmbure de adevăr în aceste stereotipii, dar acest adevăr necesită a fi precizat mai exact. Astfel, cercetările efectuate de K. Dion (1972) au arătat că oamenii şi acţiunile lor sunt judecate şi în funcţie de atractivitatea fizică a acestora[32].

Dacă la modul ideal fiecare persoană îşi doreşte un partener cât mai frumos, la modul concret opţiunile personale sunt ghidate şi de aprecierea propriei atractivităţi fizice. Conform ipotezei potrivirii (*matching hipothesis*), în viaţa reală oamenii îşi aleg parteneri cu un grad al atractivităţii fizice similar cu al lor, deoarece această opţiune implică beneficii mari cu costuri reduse, iar probabilitatea unor refuzuri este minimizată[33]. Un alt studiu (*Physical attractiveness and courtship progress*, G. White, 1980) privind atractivitatea fizică şi rolul acesteia în formarea relaţiilor stabile a arătat că cel mai bun predictor asupra stabilităţii, timp de nouă luni după curtare, a unei relaţii este similaritatea caracteristicilor de atractivitate fizică a partenerilor[34]. Chiar dacă felul în care arătăm nu este lipsit de importanţă, atractivitatea fizică în sine nu constituie o garanţie univocă în stabilirea şi menţinerea unor relaţii satisfăcătoare.

---

[31] Vander Zanden, W. James, *The social experience: an introduction to sociology,* Edit. Random House, New York, 1988, p. 347.

[32] Apud Robert S. Feldman, *Social psychology. Theories, research, and applications*, Edit. McGraw–Hill Book Company, 1985, p. 213.

[33] Vander Zanden, W. James, *The social experience: an introduction to sociology*, New York, Edit. Random House, 1988, p. 347.

[34] Apud Johnson, M. Kelly, *Human sexual motivation,* 1997, http://www.csun.edu/~vcpsy00h /students /sexmotiv.htm.

Atribuirea eronată a excitabilității (missatribution of arousal). Termenul englez *arousal* poate fi înțeles ca disponibilitate pentru derularea unei activități, pentru îndeplinirea unei sarcini. Această stare de intensă excitare fiziologică poate avea diferite cauze: excitare sexuală, nervozitate, frică, furie[35]. Atribuirea eronată a excitabilității a fost utilizată de către Berscheid şi Walster (1974) în explicarea iubirii romantice. Ei arată că atribuirea eronată are loc atunci când o stare de excitare fiziologică este etichetată ca fiind iubire, în funcție de anumiți indici situaționali[36]. Aceste constatări au fost confirmate şi de experimentele lui Dutton şi Aron (1974). Ei au demonstrat că starea de excitare fiziologică, cauzată de pericolul trecerii, de către subiecți de sex masculin, a unui pod suspendat la mare înălțime, la capătul căruia se afla o femeie atragătoare, a fost etichetată ca atracție. În acest caz, starea fiziologică de excitare intensă a fost asociată cu prezența femeii atractive[37]. Acelaşi mecanism a fost utilizat şi pentru explicarea altui aspect al atracției interpersonale, şi anume „Fenomenul Romeo şi Julieta", care reflectă consolidarea unei relații pe fondul excitării fiziologice provocate de împotrivirea părinților față de relația în care sunt implicați copiii lor[38]. În aceste ultime două cazuri „ne situăm pe terenul vizat de teoria atribuirii eronate a excitabilității, a activării (misatribution of arousal). […] Probabil că expresia de «transfer de excitabilitate (activare)» ar fi mai justificată în explicarea fenomenelor de acest gen, termenul de «transfer» fiind mai larg şi acoperind două posibile fenomene: cel al transferului în atribuire, dar şi un transfer efectiv (pe baza mecanismului clasic al inducției nervoase a excitației)"[39].

Chiar dacă determinările complexe dintre intensa excitare fiziologică şi multiplele procese psihice nu sunt încă pe deplin elucidate, iar unele modele explicative ale psihologiei sociale au fost numai parțial demonstrate experimental, integrarea conceptului „arousal" în modele explicative mai largi, cum este teoria etichetării emoționale, este esențială pentru înțelegerea atracției interpersonale şi oferă, pentru cercetătorii sociali, noi repere metodologice calitative şi noi arii de aplicații.

Multitudinea de abordări ale relațiilor intime reflectă faptul că acestea sunt influențate de o serie de factori biologici, cognitivi şi de învățare. Părerile cercetătorilor care s-au aplecat asupra acestei teme converg în privința principalilor factori care influențează atracția interpersonală, factori care au o puternică determinare socio-culturală.

---

[35] http://www.nwlink.com/~donclark/hrd/history/arousal.html.

[36] Apud Robert S. Feldman, *op. cit*., p. 220.

[37] *Ibidem*.

[38] *Ibidem*.

[39] P. Iluț, *Iluzia localismului şi localizarea iluziei. Teme actuale ale psihosociologiei*, Iaşi, Edit. Polirom, 2000, p. 147.